

Miklošič in Hrvati.

Poslanica hrvatskemu akademičkemu
društvu „Zvonimir“ v Beču.

DAP

Napisal

Matija Murko,

t. š. predsednik akad. društva „Slovenija“ na Dunaji.

Mesina 1. št. knjižnica
LJUBLJANA

Ponatisneno iz „Slovenskega Naroda“.

V Ljubljani.

„Narodna Tiskarna“. — Založil Božidar Raič.

1883.

215991

Miklošič in Hrvati.

oslanica hrvatskemu akademičkemu
društvu „Zvonimir“ v Beču.

Napisal

Matija Murko,

č. predsednik akad. društva „Slovenija“ na Dunaji.

Mestna ljudska knjižnica
LJUBLJANA

Ponatisneno iz „Slovenskega Naroda“.

V Ljubljani.

„Narodna Tiskarna“. — Založil Božidar Raič.

1883.

512661

DK 92 Miklošič

DK 808.163:92 Miklošič

A 1108 Z

Inv. št. 34822

24 -10- 2002

D 2002 15473

Zao mi je, da se uznose i uzveličavaju moje zasluge za domovinu. Po mojemu osvedočenju to je glavna mana Hrvatih, da lahkomno hvale i lahkomno kude; u prvom slučaju poveravaju se preko mere i gube samostalnost, u drugom so nepravedni, u obih samo si škode.

Dr. A. Starčević
svojim čestilcem (Sloboda
1883 br. 72).

Slovanska akademična mladež na Dunaji zjediniła se je, da proslavi v novembru t. l. diko Dunajskega vseučilišča, našega slavnega rojaka dvornega svetovalca in profesorja dr. Fr. viteza Miklošiča, se ve da zaradi njegovih velikanskih zaslug za znanost, po kateri je on toliko koristil vsemu Slovanstvu. Prišli so celo Rusini, Rusi in Poljaki; le Slovencem najbližji bratje Hrvati, zastopani v akademičnem društvu „Zvonimiru“, neso sprejeli njihovega poziva. Hrvatska mladež na Dunaji — vsaj deloma — je zaradi tega čina, kateremu so se čudili vsi Slovani, še nekako ponosna in uzroke nam je tudi javno povedal nekdo v „Slobodi“ broj 71, kjer so in usum delphinorum „pomno“ sestavljeni citati iz Miklošičevih del. Sicer nam to ni kaj po

polnem novega; hrvatska mladež sistematično deluje na tem, da odtuji Hrvate Slovincem; omenim le, da je l. 1880 poleg Strosmajerjeve podobe — nam Slovincem je že to zadosti — odstranila tudi Bleiweisovo iz „Hrvatskega doma“ v Zagrebu, akoravno je isto društvo leto poprej udeležilo se njegove svečanosti v Ljubljani in še leto poprej imenovalo ga svojim častnim članom. Ker to gibanje narašča, moramo žalibog ž njim računati in njegovo zaslepljenost v omenjenem slučaju kratko osvetliti je namen teh vrstic.

Nečem vode v Savo nositi ter govoriti o Miklošičevih zaslugah. To so že davno storili prvi učenjaki in v najnovejšem času so najimenitnejši zastopniki vseh znanstvenih strok na Dunaji izdali poziv do Miklošičevih čestilcev, naj pristopijo v njihovo kolo ter mu podarijo zlato medalijo z njegovo podobo, kjer pravijo: „es kann hier nicht der ort sein, die verdienste, welche sich Miklosich durch seine wissenschaftlichen arbeiten errungen hat, hervorzuheben; sie sind weltbekannt und sichern seinem namen eine dauernde bedeutung.“

Tako nihilistička še tudi hrvatska mladež ni, da bi Miklošiču slavo zanikala, če smo tudi imeli jedenkrat priliko slišati: „za zasluge dobio je Miklošič gažu“. Ali: „Miklošič je baš kao učenjak škodio Hrvatom, postavljajuć krive hipoteze“. Kako? Vzel jim je — risum teneatis — „poviest“ i „staru literaturu“.

Že izraz „chorwatisch“ mesto „kroatisch“ je pregreha. Pa to bi se še dalo gotovo prenašati, ker Račkemu še mislim zaradi tega nikdo ne odreka patrijotizma, ako Zvonimirovo ime piše po virih: Svinimir. Miklošič pozna tudi le „die Rumunen“ in ne „Rumaenen“. Ako se tedaj komu bolj domači izraz ne ljubi, mu to že lahko odpusti.

Sicer pa bi bilo potrebno, da Hrvati svoje brate na severu in severoiztoku opozoré, naj ne govore o „kroackem“ jeziku in o „Kroacyji“, ker Slovani smemo se pač s svojimi imeni nazivati.

Drugi Miklošičev greh je trditev skoro vseh slavistov, da so stanovalci zapadnih županij hrvatskih, Kajkavci, po jeziku Slovenci. Da se še danes nabajajo resni ljudje, ki se nad tem spodtikajo, je pač žalostno. Človek se mora smejati, ako čita kaj o „pokvarenoj“ ali celo „najpokvarenejoj kajkavštini“ in „čakavštini“. Take pokvarenosti jezikoslovstvo ne pozna, ampak njemu je vsaka res živeča oblika sveta. To so pač po polnem drugi jeziki ali bolje rečeno narečja. Ker se pa jezikoslovec mora pred vsem tudi zanimati za živi jezik — drugači bi ravnal kakor botanik, ki bi svojim preiskavam za podlogo jemal cvetlice, ki jih izdeluje modistinja — in ker se nobeno narečje ne ujema po polnem z geografičnimi in političnimi mejami, pride mnogokrat z navadnimi pojmi o narodnosti navskriž.

In zares, Bog nas varuj, da bi se samo po nazorih jezikoslovcev ustvarjale državne celote, ker

takrat bi veljala trditev nasprotnikov narodnostnega principa, ki pravijo, da je ta princip revolucionaren.

Da pa je ono narečje res slovensko, pokazal je najodločnejše Daničić, ker ga ni vzel v akademički „Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika“, kar so drugi slavisti, n. pr. Slovenec Levstik, obžalovali. Daničić pa je vendar tudi mej Hrvati užival občno spoštovanje in gotovo ni hotel Hrvatom česar jemati. In kolikokrat je že najslavnejši Miklošičev učenc, Petrogradski profesor in akademik V. Jagić, izrekel o tej stvari svoje mnenje!

In kdo bi naj bil o tem boj kompetenten nego on, Hrvat iz onih krajev? To so se gospoda vendar že tudi na srednjih šolah učili; naj pogledajo zopet Jagićevo „Historiju književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga I. 8.“ Jaz ga hočem samo dvakrat navesti. V „Archiv für slavische Philologie“ IV. 484 pravi pri ocenjenji Miklošičeve slovnice: „mit dem slovenischen wurde auch das gegenwärtig so genannte kajkavisch-kroatische mit recht zusammen behandelt: dieser zweig spielt insofern keine unbedeutende rolle in der geschichtlichen erforschung, als wir ja hier aus dem XVI., XVII., XVIII. jahrhundert ganz gute literarische werke besitzen, was beim eigentlich slovenischen nicht in dem masse der fall ist.“ V „Archivu VI. 313/14 govoreč o Šumanovi knjigi „die Slovenen“, ki je mej Hrvati napravila tudi toliko nepotrebne hrupa, izrazil je Jagić svoje stališče na vse strani primerno tako-le: „sprach-

lich, d. h. wenn die linguistischen merkmale eines gesprochenen dialektes allein in die wagschale fielen, würde ich selbst nach dem dialekte meines elteruhauses, meiner vaterstadt und der engsten heimat überhaupt zu den Slovenen zählen; das lässt sich nicht leugnen, ebenso wie man andererseits sagen darf, dasz der politische verband und die höheren ideen der glücklicheren und segensreicheren neueren zeit meine heimat zum untrennbaren gliede eines anderen gröszeren ganzen gemacht haben.“

Človek mora res ostrmeti, ako čuje in vidi, da je zaradi tega celo Jagić „kroatenfeindlich“. Stvar je vendar tako jasna in tako naravna, da bi že kaj takega prav za prav ne bilo treba pisati. Od one „veče celine“ zaradi tega niti Jagić niti Miklošič niti kdo drugi ni hotel kajkavcev ločiti in vsakdo ve, da so dobri Hrvati in bili jedro kraljevini Hrvatski. Ali je morebiti kdo kedaj kajkavce zahteval za „zjedinjeno Slovenijo“? Jim je li kdo svetoval, naj pišejo v sedanjem književnem jeziku slovenskem? Jih je kateri Slovenec ušteval v skupno število Slovencev? Tega pa vendar filologi neso krivi, da kajkavci ne govore štokavščine, ampak jezik, ki ima vse lastnosti slovenščine, in ravno tako malo, da so kajkavci svoj jezik o svojem času, ko so se še le politično za Hrvate smatrali, imenovali slovenski.

Ko je letos izšla v Trstu brošura: „Oesterreich und die kroatische frage“, mislil sem si: hvala

Bogu! začelo se je tudi že v onih krogih svitati. Tam namreč stoji: „Slovensko narečje je od hrvatskega pisnega jezika veliko manj različno, kakor nekatera hrvatska narečja ob Dravi, kjer se vendar hrvatski govori. Filologi pomagali so si rekoč: V severnej Hrvatskeji bivajo tudi Slovenci, a ti so svoje domovine (Hrvatske) politično ime nadeli tudi svojemu jeziku. Recimo, da je to istina, dobimo s tem novo zgodovinsko zaslonbo za svoja razpravljanja. Ako so iz jednega dela Slovencev postali dobri Hrvati, zakaj bi to ne bilo možno z drugimi Slovenci?“ In vendar, hrvatska mladež je že tako strastna, da niti več svojim ljudem od stranke prava ne veruje, ter rajši sama sebe slepi in dá slepiti z domišljijo, da Miklošič „otevši Zagreb uzeo je poviest“! *Difficile est satyram non scribere.*

Ako se že ta Miklošičeva trditev o hrvatskih kajkavcih tako krivo tolmači, tedaj ni čudo, da se njegova hipoteza o hrvatskem in srbskem jeziku ne razumeva. Tukaj pripuščamo izraz hipoteza, ker Miklošičevo mnenje ni od slavistov tako sprejeto kakor ono o kajkavcih. Pitanje o hrvatskem in srbskem jeziku pa si znanost mora staviti, če ga tudi še ni rešila in ga brž ko ne tudi še kmalu ne bo, dokler bodo celo v znanstvenih stvareh vladale znane strasti Veliko-Srbov in Veliko-Hrvatov. O Miklošiču naj se pa kaj takega še niti ne misli, ker on ga preiskuje z ono mirnostjo in nepristranostjo, s katero katerikoli klasički filolog, n. pr.

razmere mej Jonci, Dorci in Eolci ali pa o italških narodih.

Vender oglejmo si Miklošičevo hipotezo, katera je v bitnosti ostala ista od l. 1852, ko je prvokrat izšla „Lautlehre“ (Vergl. Grammatik der slav. Sprachen Bd. I.), kjer jo je izrazil na str. VIII.—IX., do najnovejšega časa, kakor dokazuje drugo izdanje „Lautlehre“ od l. 1879 (str. 391/2). Miklošičevi Srbi in Hrvati neso jeden narod in jezik hrvatsko-srbski mu prvotno ni jeden jezik. „Hier möge noch bemerkt werden, dass mir serbisch und chorwatisch als z w e i sprachen gelten, und dass ich den ausdruck jezik srbski ili hrvatski für falsch halte“ (ibid. 392); on ima tedaj v „Lautlehre“ od leta 1879 napis „Lautlehre der serbischen und chorwatischen sprache“.

To je glavna točka, iz katere vse drugo sledi. Kdor pa hoče to Miklošičevo prepričanje podreti, mora začeti ž njim, s Šafaříkom in drugimi učejaki pravdati se pri razlaganji Constantina Porphyrogeneta, ki nam zmirom govori o Srbih in Hrvatih in nam njih sedeže natančno opisuje; on mora Miklošiča ovreči v tem, da razločuje v „Altslovenische Formenlehre in Paradigmen“ na str. XXVI. in XXVII. srbske in hrvatske stare spomenike ter na str. XXIX pravi: „Vostokovъ erkennt eine eigene chorwatische classe von denkmälern nicht an, was begreiflich ist, da ihm dergleichen wohl kaum bekannt geworden, und es fällt bei der nicht bedeu-

tenden differenz zwischen serbischen und chorwatischen denkmälern diser unterschied zwischen seiner und meiner auffassung nicht sehr ins gewicht“; z jedno besedo: mora poznati vso zgodovino in književnost Hrvatov in Srbov, katero Miklošič dosledno razločuje, do našega stoletja in sicer ne iz priročnih knjig, naj si bodo še tako dobre, ampak po dolgotrajnem samostalnem študiji. Jaz ne morem razumeti, kako more moj spoštovani kolega — medicinec — v „Zvonimiru“ in „Slobodi“ tako apodiktično sodbo izrekati o teh pitanjih, s katerimi se največi učenjaki toliko in brezuspešno mučijo. „Bescheidenheit ist auch eine schöne tugend!“

Kaj je Miklošiču prvotno jezik hrvatski in srbski, lahko razvidi vsakdo, ki pogleda bolj natančno posebno v njegove primerjajoče slovnice I. in III. del (Laut- in Wortbildungslehre, oboje že v drugem izdanji), v one narodne pesni, katere Miklošič le Hrvatom pripisuje, objavljene v „Denkschriften der Wiener academie der wissenschaften“ zv. XIX. in potem v dodatke njegovim delom pod naslovom „Literatur“, kjer razločuje pisatelje hrvatske in srbske.

Omeniti pa moram hitro tukaj, da je pro-ta laž očitanje, da so Miklošičevi „svi stari pisci (dalmatinski) ovejani Srbi“, ker Lučić, Hektorović in vsi Dalmatinci do Neretve so Miklošičevi Hrvati. Lehkomišljeno Miklošič svoje hipoteze, da so čakavci in ikavci Constantinovi Hrvati, gotovo ni postavil,

ampak jo je dosta krepko podprl. To pa Miklošič sam priznava, „daz die grenzen nach keiner seite genau ausgemittelt sind“ in da so Hrvati bili „zweifelsohne ehemals ausgebreiteter als heutzutage“. (Lautlehre I. Aufl. 1852 str. VIII.) In ravno tam tudi pravi: „die geringen verschiedenheiten des Chorvatischen und Serbischen haben mich bestimmt, sie unter einem zu behandeln“, kateremu načelu je ostal zmirom zvest. Da so se pa prvotne jezikovne razmere začele rano rušiti, mora vsakdo vedeti, kakor tudi to, da so jih zakrivile „die wanderungen der Serben namentlich seit begründung der Türkenherrschaft in Europa“. Neke žilavosti in ekspanzivnosti ali, kakor Miklošič pravi, „jene unwiderstehliche assimilationskraft“ pa Srbom nasproti Hrvatom in Bolgarom kakor tudi Rumunom in Albancem ne bode nikdo odrekal, kdor noče samega sebe slepiti.

V stavku: „dem unbestreitbaren vordringen des serbischen elementes gegen westen und norden ist aller wahrscheinlichkeit nach das verschwinden des kroatischen epischen metrumes so wie die teilweise serbisierung mancher lieder zuzuschreiben und die tatsache zu erklären, daz es gegendn gibt, deren bewohner sich Kroaten nennen, ungeachtet dessen sie serbisch sprechen“ („Denkschrift der Academie“ XIX. 56), pameten človek ne more ničesar najti, kar bi bilo proti Hrvatom naperjeno, temveč mora iz njega sklepati, da imajo i Hrvati

že rano pravice do štokavščine in celo ijekavščine in da se Miklošičeva ločitev po jeziku še dolgo pred ilirizmom od neke dobe ne more več dosledno nadaljevati, ^{g. m. d.} kakor tudi noben drug filolog neče iz Hrvata, ki je ohranil svojo narodno zavest, napraviti Srba.

Zaradi tega je pa ves gnev proti Miklošiču s tega stališča brez smisla. In koliko temu „posrbljenju“ — naj se oprostí ta strašna beseda — enakih primerov ne nahajamo v zgodovini narodov? Kdor se hoče o enakih pitanjih poučiti, naj študira n. pr. razvoj novovisokonemškega književnega jezika.

Take prikazni ne nahajajo se samo mej sorodnimi plemeni, ampak celo mej po polnem različnimi narodi, kar nam pričajo n. pr. Bolgari. Le po takem potu je književno jedinstvo mej Hrvati in Srbi bilo tako lahko mogoče.

Ker so Srbi prvotne razmere tako pomešali, se v mnogih krajih Srbi in Hrvati ne morejo drugači ločiti nego po narodni zavesti, podpirani posebno po veri in pismu. Kje so tedaj Hrvati in Srbi? „Die oestliche zone des serbischen umfasst Sirmien, den Banat, Nordserbien, die Resava, Ost- und Altserbien; die westliche zone begreift in sich Crnagora mit den Bocche di Cattaro und Nordalbanien, Ragusa, Hercegovina, Bosnien, dessen katholische bewohner jedoch chorwatisch sprechen, und einen theil Slavoniens: hieher gehören auch die Ser-

ben Ungarns. Chorwatisch wird gesprochen in Istrien, im Küstenland, in Dalmatien nördlich von der Narenta, von den katholiken Bosniens und der Hercegovina, der ehemaligen Militärgrenze und Slavoniens Budmani XIII.; ferners von den in mehrere comitaten des westlichen Ungarn angesiedelten, von den Leitha-Marchfeld- und Thaya-Chorwaten Niederösterreichs und den in Mähren wohnenden. Zu diesen kommen noch die Chorwaten Unteritaliens. G. Vegezzi-Ruscalla, Le colonie serbo-dalmate del circondario di Larino provincia di Molise. Tosino. 1864. Tako uči Miklošič v Lautlehre, II. Auflage str. 391.

Mestna ljudska knjižnica Trst
Opozorim posebe, da je citat o Srbih in prvi del o Hrvatih izvzet iz Budmani, P. Grammatica della lingua serbo-croata (illirica) Vienna 1867.

V „Slobodi“ čitamo razprto tiskano Boko Kotorško, Dubrovnik, Hercegovino, Bosno in del Slavonije. To so tedaj gotovo „argumenta delicti“. No kar se južne Dalmacije tiče, mislim, da je danes pač že vsak Hrvat prepričan, da bivajo tam Srbi in Dubrovčan Budmani, Daničićev naslednik v izdelovanji akademijinega slovarja, gotovo najbolje same, kaj je on in kaj so njegovi rojaki. Ako Miklošič pripoznava tudi tam Srbe, čemur Jagić vsaj za starše čase nasprotuje (Archiv IV. 489), jim s tem še ni nasvetoval „autonomaške“ politike, ampak iz citata, ki ga hočem potem navesti, more se vse kaj drugo sklepati. Slobodinega dopisnika prav „nase-

weise“ opazko: „u 19. veku dieliti po vieri narodnost, miriši po voštanicah srednjega veka“ priporočamo pozornosti nekih krogov in listov od „Kato-ličke Dalmacije“ do „Sriemskoga Hrvata“. S tem Benjaminom ne bodo mogli imeti pravega veselja, posebno ker je pozabil Sriem še podčrtati v svojem dopisu.

Brez tega načela ne bo lahko v Bosni in posebno v Hercegovini najti dosta Hrvatov; saj se še katoliki ne zavedajo posebno svojega hrvatstva, kakor nam pripoveduje Gilferding, kateremu so se imenovali „Latine“. Število pravoslavnih Hrvatov pa še dozdej ni tako veliko, da bi to načelo ovrгло; prej bi to storili katoliki Srbi v Dalmaciji. Strogo znanstveno in prav jezikoslovsko res ni to razločevanje, ali za nekaj časa vsaj že še ostane v navadi; Hrvati naj bodo radi, da se še filologi nanj ozirajo. Tukaj je tudi ključ Miklošičevih pomot, da „i starca Divkovića, katolika Bošnjaka, u supor svoj (? svojoj? — njegova ni! Pis) teoriji zove Srbom“.

Jagić je po pravici opazil (Archiv IV. 490): „Ein Slavonier (z. b. Professor Pavić) könnte uns darüber auskunft geben, ob und welche unterschiede in dem kreise von Požega zwischen der sprache der katholischen und orthodoxen bevölkerung obwalten; man würde daraus im stande sein weitere schlüsze zu ziehen.“ Meni so nekateri Srbi in Hrvati zatrjevali, da v njihovih krajih v jeziku ni razlike, ampak prej v noši in običajih, kar se mi zdi prav

verjetno, ker jezik se je brž ko ne rano asimiloval. Dijalektologična preiskavanja so pri Hrvatih in Srbih žalibog jako zanemarjana.

Ker se ni več bati za književno jedinstvo, je pač čas za nje že nastopil. Ž njimi naj bi se bavili posebno učitelji materinega jezika na srednjih šolah, ki so dosta filologično izurjeni, in tako naj bi zavračali Miklošiča, ako se jim bo po nepristranskem premišljevanji kaj takega primerno zdelo. Naj nam napravijo zemljevide jezikovnih in narodnostnih razmer.

Ako se jim posreči kje koli Miklošiča znanstveno ovreči, bode to njemu kot pravemu učenjaku ravno tako prav, kakor drugim slavistom; Miklošič ostane pri vsem tem prvi slavist naše dobe.

Pri tej točki še mi je odločno zavrnuti dopisnikovo opazko, ki je sicer brez smisla: „u istoj razpravi (Volksepik der Kroaten) veli čudo nevidjeno (str. 71): naš slavni mučenik Petar Zrinski nije hrvatski pisao jer: „Peter Zrinis sprache ist ein gemenge der čakavischen (eigentlichen kroatischen) und štokavischen (eig. serbischen) sprache mit spuren der kajkavischen (eig. slovenischen).“ Nasproti možu, ki ni samo prvi slavist, ampak tudi prvi gramatik naše dobe, kakor se je izrazil slavni germanist K. Müllenhoff, je taka drzovitost pač „čudo nevidjeno“. Kdor je celo ciganski in rumunski jezik po vseh narečjih preiskal, tako da se mu dotični strokovnjaki čudijo, bo pač znal razsoditi, kaj je ča-

kavski in kaj štokavski; Hrvat pa mu je Zrinski vsekako.

Kdor hoče Miklošiču pravičen biti in kdor kaj o jezikoslovstvu razume — oboje pa moramo od vsakega zahtevati, ki v takih pitanjih le zine — mora pripoznati, da je Miklošič pustil Hrvatom vse, kolikor je le po svojih študijah mogel storiti. Resnica pa se v znanosti ne sme in ne more prikri-
vati, če tudi komu ni ugodna. Ali vendar še je le Miklošič Hrvatom tako rekoč ustvaril narodno epiko in prvi preiskal njih epički verz (Volksepik der Kroaten, Denkschriften der Academie, Bd. XIX.). Prej drugi svet ni nič o hrvatski epiki znal. O pesmah, ki pohajajo iz XV., XVI., XVII. stoletja je Miklošič dokazal, da so po jeziku brez dvojbe hrvatske. Bogišič vsaj na videz ni tega mnenja, ker jih je v svoji l. 1878 y Beogradu izšli zbirki „Narodne pjesme“ dal natisniti s cirilico. Iz te Miklošičeve razprave naj še omenim jako karakteritičen stavek (str. 57): „wenn Hektorović die melodie des liedes: „Kada mi se Radosave vojevoda odiljaše“ serbisch nennt (evo ti šaljem ovi srbski način) so ist darauf bei der früh begonnenen vermengung der Kroaten und Serben in Dalmazien um so weniger ein gewicht zu legen, als die sprache des liedes für den kroatischen ursprung desselben entscheidet und als dem ausdruck „serbisch“ bei dem selben Hektorović der ausdruck bulgarisch entgegen steht.“

Iz prej navedenega citata o hrvatskem jeziku lahko se razvidi, da je tudi Miklošiču vse Hrvat, kar se samo tako zove, ker tudi kajkavec njim ne odreka, zoveč je samo „Pseudo-Hrvate“. Navzlic njegovej hipotezi, da hrvatski in srbski jezik nesta jeden jezik (se ve da prvotno), je lahko vsakdo Hrvat ali Srb po svoji volji. Kdor se diči s svojim hrvatskim imenom, je Hrvat, bodi si po rodu kajkavec, čakavec ali štokavec ali e-ije- ali i-kavec. Faktum pa je zopet, da ogromna večina hrvatskega naroda (prostega namreč, ker to je važen moment) ni govorila in še ne govori onega narečja, ki je podloga sedanjemu hrvatskemu književnemu jeziku. Kako pa je ta jezik nastal in kdo je imel največ upliva na njegov razvoj, to pa itak mora vsakemu Hrvatstvu biti znano. Da za književni jezik Hrvatov in Srbov od ilirske dobe ne velja Miklošičev izrek, da se mu izraz „jezik hrvatski ili srbski“ kriv zdi, vendar lahko vsako dete razsodi.

Ako so ga Hrvati o svojem času nazivali ilirskim, njim je sedaj ravno tako svobodno nazivati ga hrvatskim. To ime je tudi opravičeno, kar ono kakor znano ni bilo. Jezik hrvatski in srbski je hvala Bogu danes jeden jezik in bo zmirom tem bolj, čem manj bodo Srbi ekavili, Hrvati pa v Zagrebu in drugod jezik kovali, ampak držali se Vukovih načel in onega živega narečja, iz katerega je Vuk zajemal.

Književno in s tem duševno jedinstvo mej Hrvati in Srbi je jedna najveselejših prikaznij na

slovanskem Jugu in misleči Hrvati in Srbi lahko se iz tega, da je bilo navzlic vsem razlikam in veliki mržnji mej brati vender mogoče, učijo poguma in vztrajnosti in tudi potov, da bo rodilo še drugi sad; naj ne čakajo, da je Magjari k temu prisilijo. To je gotovo tudi Miklošičevo mnenje. Krivo razumevanje njegovih strogo znanstvenih trditev je pač uzrok, da je svoje nauke o Srbih in Hrvatih v drugem izdanji „Lautlehre“ od l. 1879 (Vrgl. Gram. I. Bd.) natančnejše izrazil ter jim na str. 392 dodal v znanstvenem delu nepričakovane besede: „selbstverständlich darf diese ansicht nicht als versuch gedeutet werden, beiden völkern die bahnen der politik zu weisen: sie bedürfen einander“.

More li dober prijatelj Srbom in Hrvatom kaj lepšega svetovati nego te tri res zlate besede, s katerimi je prav v Miklošičevem pregnantnem stilu toliko povedanega? Na to prosimo iskrenega odgovora! Tri besedice so, ali njihov veliki pomen je jasen dovolj.

Slobodinega dopisnika sklep, da Miklošič „otevši nam Dubrovnik oteo je staru knjigu, oteoši Zagreb uzeo je poviest, jednom riečju: učinio je isto što poznati Majkov, a malo ne isto što onaj, koji je u svom magjarskom pathosu nazvao Hrvatsku fikcijom“. — Miklošič in Pesty!!! — je po vsem tem res pravi humbug, o katerem velja: Oče, odpusti jim, saj ne vedo kaj delajo. Proti hrvatski

državni misli — to pa je strankarom prava vender glavno, ki še ne morejo razumeti, zakaj se mi Slovenci bavimo le z ono „leidige sprachenfrage“ ter se še nočemo navduševati za visokoleteče državnopravne ideale — pa Miklošič nikjer ni besedice izrekel, ampak iz omenjenih njegovih besed veje čisto drugi duh. Dubrovnik pa Miklošič Hrvatom tudi ni niti prvi niti sam vzel, tem manje pa staro literaturo, ker ravno tudi na njo opira Miklošič svojo hipotezo; dalmatinski pisatelji razen Gundulića in Palmotića so mu vsi Hrvati. Kar se pa Gundulića in Palmotića tiče, omenim kratko le to, da od časa književnega jedinstva morajo itak vsi srbski in hrvatski pisatelji biti skupna last obeh narodov.

Nemci so se o svojem času dosta pravdali — in še danes nahajajo se taki učeni in neučeni ljudje, ki nemajo družega posla — kdo je večji, Schiller ali Goethe? Goethe je na to rekel enkrat Eckermannu (*gespräche mit Goethe von J. P. E. 4. Aufl. Brockhaus. Leipzig. 1876. I. 153.*): „sie sollten sich freuen, dasz überall ein paar kerle da sind, wortüber sie streiten können“. Mutatis mutandis naj velja to Hrvatom in Srbom! Svojite si le Gundulića in Palmotića notranje, ne samo zunanje, in v vaše kolo naj skoro pristopijo i Slovenci.

Neka mržnja proti Miklošiču izvira tedaj le iz nevednosti, kaj je jezikoslovstvo. To bi se pa še hrvatski akademični mladeži na Dunaji in tudi dru-

god lahko odpuščalo, ker nahajajo se še drugi ljudje, ki nečeje jezikoslovstva razumeti.

Žalibog so, kakor sem slišal, mej njimi tudi nekateri učitelji materinega jezika na hrvatskih srednjih šolah, ki sicer prav pridno po Miklošiču prednašajo, morebiti še celo preveč — opozorim le na to, kar je Miklošičev vrstnik J. Grimm rekel o jezikoslovnem diletantstvu — pri tem pa tudi sem ter tje po njem nezaslišano udrihajo. Kako ga naj pobijajo, sem jim že prej nasvetoval. To bo gotovo lepša naloga, nego govoriti o „austrijskom podplačniku“ — po zdravi logiki bi Miklošič moral tedaj ravno Hrvatom na ljubo zgodovinske in faktične razmere prenašati — in nepedagogično ucepati mržnjo — mislimo, da je ravno blaženje mladih src naloga šole — proti možu take slave, ki še v svojih predavanjih, kjer ima vendar druge ljudi pred seboj, ne polemizuje, ako ga že kaj posebnega k temu ne prisili.

Toliko znanstvenega duha bi se že davno lahko nasrkali, da bi morali vedeti, da „patrijotični“ momenti v znanosti nemajo mesta. Teško bo najti znanost, v kateri je toliko preprirov, tako strastnih in osebostnih, kakor v germanistiki, in posebno v glasoviti pravdi o Nibelungih grešilo se je večkrat „wider den wissenschaftlichen anstand“, ali „patrijotičnih“ uzrokov še pri nobeni stranki nesem zasledil.

Ali hrvatska mladež na Dunaji, vsaj njena prava ali navidezna večina, pokazuje tudi s svojim

ravnanjem, da ne ve ali neče vedeti, kaj je sploh znanost. To je sicer teško očitaje, ali jaz sem si ga po polnem svest; v ravno povedani dilema je zagazila, pri katerem je vsak del jednako žalosten.

Akademiki (jünger der wissenschaft!), ki labko, kakor je to posebno na Dunaji mogoče, v isti stroki danes tega in jutri zopet družega profesorja s po polnem drugimi nazori slušajo, ki imajo nalogo, mnogokrat z najrazličnejšimi mnenji se seznanjati, bi vender morali vedeti, da znanosti ne pospešujejo samo pozitivni rezultati, ampak da se ti po težkem trudu nabirajo, ko so se morala prej že mnoga mnenja čuti.

Swoboda znanosti je vsaj na videz najekstremnejšim strankam sveta in ravno ljudje, ki toliko kričijo po „slobodi“, je ne poznajo. Komu neso znane Lessingove besede: „ich meine mich um die wahrheit ebenso verdient gemacht zu haben, wenn ich sie verfehle, mein fehler aber die ursache ist, dasz sie ein anderer entdecket, als wenn ich sie selber entdecke?“ Sicer pa nam je ravno Miklošič v svojih delih toliko pozitivnega podal, kar je obče priznано, da bodo slavisti in jezikoslovci sploh morali zmirom pri njem zajemati, kakor romanisti od svojega mojstra Dieza in germanisti od J. Grimma. Malo kdo stoji v takem nasprotji z moderno nemško lingvistično šolo, ki postavlja teorijo za teorijo, kakor ravno Miklošič. On nam ni pisal „genijalnih“

sestavkov, polnih duhovitih fraz, ampak vsa njegova dela so pred vsem z velikim trdom in vestno nabrani materijal, ki obsega vse slovanske jezike, gorenje- in dolenjelužičko-srbskega ne izimši, tako da je v njih vsako zrnce zlato. In vendar nikdo ne priznava tolikokrat pri predavanjih kakor on: „grammatici est, quaedam nescire“. In brez srca mora biti človek, na katerega bi ne napravile utisa besede, katere je Miklošič napisal v predgovoru k svoji „Stammbildungslehre“ (Vrgl. Gram. Wien 1875 Bd. II. XXIV.): „an diesem buche (ki obsega XXIV + 504 str.) ist seit mehr als zwei decennien, allerdings nicht ausschlieszlich, gearbeitet worden. Alle, die ähnliches versucht haben — und nur diese sind billige beurteiler von dergleichen besrebungen — wissen, dass man, wenn das werk endlich fertig ist, unwillkürlich an den spruch erinnert wird: *ὅταν συντελέσῃ ὁ ἄνθρωπος, τότε ἄρχεται.*“

Mnogo Miklošičevih trditev je s prva razburilo slaviste in druge kroge in po časi so se večinoma vse pripoznavati začele. Koliko so se branili posebno ruski slavisti s svojega pravoslavnega stališča cerkveni jezik imenovati „staroslovenski“ in njegove panonske domovine, tako da se je Miklošič sam l. 1874 v „Altslov. Formenlehre in Paradigmen“ str. IV. izrazil: „diese (die allbulgariche) hypothese ist seit einigen jahren so allgemein angenommen, dass ich meines wissens unter den lebenden slavisten mit meinem proteste dagegen allein stehe.“

Ali vender dandanés že panonščino starih spomenikov mnogo slavistov pripoznava. Vsekako pa ta hipoteza Miklošičeva pred nobenim zastopnikom starobolgarske hipoteze ne ponižuje. In kako hudi bi še morali Bolgari na Miklošiča biti, ker jim jemlje „svu staru literaturu“?! Miklošič, ki je v tem pitanji po polnem „zapadnik“, če se dovoli ta posebno na Ruskem udomaćeni izraz, sklenil je lani svoja predavanja starožitnostij blizo z besedami: „über diese dinge wird mit groszer heftigkeit gestritten; wer sie aber einigermaßen mit kaltem blute betrachtet, überzeugt sich leicht, dasz diese heftigkeit eine ganz überflüssige ist. Die beiden kirchen bestehen neben einander, bekämpfen einander mit waffen, die häufig nicht würdig sind, aber es ist ganz unrichtig von der entscheidung dieser beiden fragen hänge etwas für die gegenwart ab. Es ist eine gelehrte frage, die diejenigen interessiert, welche in der geschichte der slavischen völker aufklärung erhalten wollen; für die gegenwart ist die sache von keiner bedeutung trotzdem ihr eine bedeutung auch in diesen dingen in der gegenwart zugeschrieben wird.“ Ravno to velja po mojem mnenji o Miklošičevi hipotezi o Hrvatih in Srbih, ker ona se sedanjih razmer ne tiče. Mi gotovo želimo obema narodoma najlepšo prihodnjost, pred vsem pa bratsko ljubav, po kateri bo ona mogoča. Bosne in Hercegovine n. pr. pa še Hrvati samo zaradi tega ne bodo dobili, če stokrat dokažejo, da se tam govori le „hrvatski“.

Jaz še nečem zatajiti, da so se tudi pri drugih Slovanih našli ljudje, ki so imeli pomisleke proti Miklošičevi svečanosti s svojih vsakdanjih stališč. Tako bi pač gotovo vsak Poljak rad bil — in kdo je bolj občutljiv nego Poljak — da bi Miklošič maloruski jezik poljskemu pridružil. Saj je bil ta jezik v najslavnejši dobi na dvoru poljskih kraljev v rabi in mnogo Rusinov je od nekdanj podloga poljski narodnosti.

Ravno tako bi še kateri ognjevit Poljak lahko zasledil, da Miklošič tudi litvanščine ni poljskemu jeziku pridružil, jezika domovine poljskih jagelonskih kraljev. Koliko na Litvi rojenih poljskih pisateljev šteje poljska literarna zgodovina in kaj vse nam je napisal tako popularni pisatelj kakor je Kraszewski o poljstvu Litvinov, ki še niti Slovani neso. Ali strankarskim namenom prava znanost ne more služiti in „političnih“ jezikov ne pozna.

Rusi zopet bi se lahko hudovali, da je Miklošič Rusine od njih odcepil, ker njih jezik zmirom posebe razpravlja, akoravno Rusini imenujejo svoj jezik „ruskij“. V kaka klešča pa zabrede, kdor hoče Miklošiča iz takih stališč soditi, razvidi se iz tega, da je Miklošič pri Slovakih ravno nasprotno ravnal, katerih jezik je českemu pridružil. In komu mora to bolj neprijetno biti nego ubozemu zatiranemu Slovaku? Ali prav je odgovoril jedenkrat neki Slovak pri razpravljanji tega pitanja: „Miklošič ni nas napravil, mi pa njega nesmo.“ In celo

jezik onih žalostnih ostankov polabskih Slovanov, katerih ni čez 160.000 ljudij, „razcepil“ je Miklošič v gorenji in dolnji srbski.

Ravno tako bi za jezikoslovske namene bilo dobro ruski jezik še bolj razkosati. „Ukrajnofilstva“ pa Miklošič s svojim znanstvenim prepričanjem, da sta veliko- in maloruski jezik različna, ni podpiral, ker nikdo neče Niženemcev cepiti od Visokonemcev, ako trdi znano resnico, da govore celo drug jezik, ki še stoji „auf dem standpunkt der ersten laut-verschiebung“. Tudi niženemški učitelji ne delujejo proti visokonemškemu književnemu jeziku, ako večkrat zahtevajo, naj se uvede njihovo narečje ali prav za prav jezik v ljudske šole za prvi dve leti. Ravno tako tudi ni Miklošič „srbizma digao“. Ako ga je morebiti kedaj kateri Srb zlorabil za svoje strankarske namene, profaniral je našo znanost ravno tako kakor jo hočejo Velikohrvati s svojimi zahtevami do Miklošiča. Oboji so si tedaj slični in tertium comparationis je — šovinizem.

Šovinizma pa bi se naj Hrvati varovali, ker jim ga ni treba kakor n. pr. Magjarom in ker njim ne bo nič koristil, pač pa škodil. Meni je sicer razumljivo, zakaj se Hrvati toliko branijo nekaterih trditev slavistov. Ko se borijo za samostalnost in celokupnost svoje domovine, ki je pa postala tudi domovina mnogim Srbom, mislijo, da jim je vsakdo nasprotnik, ki le količkaj trdi, kar se po njih mnenji ž njihovimi težnjami ne sklada. Ali to je neo-

pravičeno in celo smešno. Nikdo neče Hrvatom njihove slavne samostalnosti odrekati, ako jim pove, da je ime „ban“, znak te samostalnosti, prišlo iz orijentalških jezikov. Nikdo ne odreka Hrvatcam in Srbkinjam njihove spretnosti v ženskih ročnih delih, ako trdi, da čilimi in sagovi in še mnogo njihovih izdelkov nosi tuja imena. Ravno tako neče noben filolog Hrvatov in Srbov sleči s trditvijo, da so njih izrazi za obleko večinoma tuji, posebno turški; naj le gledajo, da jih drugi elementi ne slečejo. In Turkofili še filologi zaradi tega tudi neso, ako dokazujejo, da je še mnogo več turških besed v balkanskih jezikih, nego si celo naobraženi ljudje mislijo. Zanimljivih primerov zato bi se dalo navesti celo kopico, naj zadostuje le še jeden. Slovenci, Hrvati, Srbi, Bolgari, macedonski Rumuni, Albanci in Grki se še zaradi tega budal in budalosti neso odkrižali, ako jih filolog razveseli z iznajdbo, da so si tudi to besedo od Turkov izposodili. Mnogo ljudij in celo filologi branijo se tujstva nekaterih besed, da Bog pomagaj. Ali kaj je na tem?

Ravno take besede dokazujejo veliko resnico, katero je Miklošič tako lepo izrazil v svoji razpravi „die slavischen elemente im Magyarischen str. 10 (Denkschriften der Academie IX.): „und doch wird kein kenner der entwicklung der menschheit daran zweifeln, dasz unsere gesammte civilisation, verschieden von der nationalen sitte, die früher das tier im menschen zügelte, vom christentum bis zu

den alltäglichen bequemlichken des lebens die frucht der arbeit vieler völker ist, die sich allerdings nicht in gleich hervorragender weise daran beteiligt haben.“ In da smo mi Slovani bili taki kulturni narod, je ravno Miklošič odločno in neovrgljivo dokazal v omenjeni razpravi kakor tudi v drugih: „die slavischen elemente im Rumunischen, im Albanischen, im Neugriechischen“. Magjari imajo po Miklošiču od nas 956 „elementov“ za svoj jezik, ki dokazujejo, da so Slovani v socialnem, cerkvenem in državnem življenju bili njih učitelji, ravno tako Rumunom, ki imajo po Miklošiču 1084 naših „elementov“ (ne besed!).

In kako, smešno se vedejo Magjari nasproti tem rezultatom! Njihovi učenjaki, ki to ime zaslužijo in tudi ne, trudijo se skoro vsako besedico rešiti ter kličejo na pomoč vse ugroaltajske jezike; ako pa že to nič ne pomaga, izposodili so si Slovani take besede od Magjarov. Da je pa vsak magjarski „rodoljub“ tega mnenja a priori, to se itak samo ob sebi razumeva.

Rumuni pa so še bolj „kunštni“. Proč s slovanskimi besedami, ker drugače nismo slavnih Rimljanov slavni potomci! In tako so začeli zamenjavati slovanske besede s takimi, ki so jih po drugih romanskih jezikih skovali: dobitok z „animale“, kraj z „rege“, nadejdea (nadeja) s „sperantia“, de obsce s „comun“, robia s „sclavia“, scump (skop) z „avar“ itd. (gl. M. die slav. elem. im Rumun. v

uvodu). Samo škoda, da bi Rumuni po takem blizu dve petini (vsaj po Cihacovem, Dictionnaire dacoroumaine etymologique) svojega slovarja izgubili in potem je še pitanje, bodo se li naroda prijele novo skovane besede.

Jedno sredstvo se še v Evropi ni poskusilo. Cesar Kienlung dekretiral je v l. 1771 objavljenem Mandžu-slovarju 5000 „domačih“ izrazov namesto do te dobe rabljenih kineških z zažuganjem, da jih dobi vsakdo s palico, kdor se jih ne bo posluževal. (Te kazni se filologom gotovo tudi na Hrvatskem ni več bati, ker so časi pandurskega gospodstva prešli, ali za dekret, da Srbi hrvatski govore, še že ostane upanje.) Vedenje Magjarov, Rumunov in cesarja Kienlunga je gotovo smešno, ali ni nič različno od tega, ako se Hrvati branijo rezultata filologije, namreč slovenstva kajkavcev in Miklošičeve trditve, da hrvatski in srbski jezik s prva nesa jeden jezik; da pa Hrvati in Srbi neso bili in še neso jeden narod, tega pa itak ne bo nikdo trdil, ki ima oči, da vidi.

Dobro in lepo je sicer od sovražnikov se učiti, ali vender prosimo Hrvate, naj ne posnemajo „viteških“ Magjarov v tem slučaju. To je kriv narodni ponos! Naj čakajo mirno, da se filologi mej seboj pogode. Hrvaska zaradi tega ni za las ne na boljšem ne na slabšem, ako še Miklošičevo mnenje o razmeri mej hrvatskim in srbskim jezikom obvelja. Koliko so se Nemci o svojem času hvalili, da

je gotika njihova iznajdba in kaj vse nam je sam Goethe in kaj so nam romantiki o tem napisali. Dandanes ne vedo več samo strokovnjaki, ampak že tudi drugi omikanci, da gotika ni prvotno nemška in vendar je pri vsem tem ostal nemški narod, kar je in na svoj Kolonjski dom kakor na druge gotične stavbe sme tako ponosen biti, kakor poprej.

Pri Čehih še pred nekaterimi leti tudi ni smel nikdo nepristnosti nekaterih staročeskikh spomenikov dokazovati, kdor je hotel biti „rodoljub“. Danes je že vse drugače in Čehi ostanejo vse, kar so bili in so, ako se še celo Kraljedvorski rokopiš zavrže.

Toliko za dokaz, premda bi se še mnogo dalo povedati, da je vedenje hrvatske akademične mladeži na Dunaji, kar se stvari tiče, žalostno-smešno. Le nevedneži mogli so iz Miklošiča neprijatelja Hrvatov vstvariti. To je res ironija, posebno ako se še pomisli, da je Miklošič od mladih nog v neki posebni zvezi s hrvatstvom. V mladosti je čital stare kajkavske knjige iz Hrvatske, študiral gimnazijo v Varaždinu, njegovo ime še nosi stari hrvatski pravopis — nekim neumnežem zdi se sicer kaj takega tudi pregreha — bil je jeden najboljših prijateljev St. Vraza, da mu je še ta celo jednega svojih umotvorov posvetil — in taki spomini bi vendar Hrvatom morali biti nekoliko sveti, — tudi mej Hrvati šteje mnogo učencev in najboljše može hrvatske za svoje prijatelje, on je član jugoslovenske

akademije v Zagrebu; mej vsemi slovanskimi jeziki je hrvatski jedini, v katerem je pisal, kar ni kaka malenkost, pri občevanju s slovanskimi učenjaki on govori in piše ta jezik, njegova zasluga je točka v organizacijskem načrtu za avstrijske gimnazije, naj se na njih uči tudi hrvaščina, in lani še je pokazal, kako dobro tudi razume sedanje hrvatske razmere, ko je v 55. seji gosposke zbornice (11. febr. 1882) o resoluciji, katero je celo mnogo najuplivnejših konservativcev predlagalo, naj se od vsakega uradnika zahteva znanje nemškega jezika, tako odločno se izrazil, da bi bil taki zakon v Dalmaciji neizvršljiv, da je zaradi tega nemir nastal itd. Takih neprijateljev bi mi Hrvatom še več želeli.

Ali to žalostno-smešno vedenje ima še druge strani. Bratje strankarov prava, po mišljenji deutsch-nacijonalci, in sploh Nemci poudarjajo pri vsaki potrebni in nepotrebni priliki nemštvo Dunajskega vseučilišča, kar se ve da ni ravno krivo. Zaradi tega pa se ne sme tako opustiti prilika, da se pokaže i slovanstvo. Tukaj pa nam ni treba nikake demonstrativnosti, ampak mirno in dostojno lahko se pokaže s samo slavnostjo, da je dika Dunajskega vseučilišča, njega bivši rektor itd. „der bedeutendste mann der philosophischen facultät“ — Slovan, in da veliko število slušateljev nemških profesorjev, ki se taki akademični slavnosti ne morejo izogniti, je tudi slovanskih. Hrvati tedaj tudi neso ravnali ko dobri Slovani — ko svojega vseučilišča vredni

akademični sinovi pa tem manje! — in slovenska vzajemnost, ki je ravno mej Dunajskim dijaštvom jako udomačena — mimogrede omenim, da ste obe zadnji dobrodejni slavnosti občeslovanski bile v korist Hrvatov v Istri in Zagrebčanom — jim ni dosta mar. Poljakov in Rusov dosedaj ni bilo nikoli mogoče skupaj spraviti; takrat je šlo, ko se hoče proslaviti mož znanosti. Ako Hrvati takrat ne bodo zastopani, svobodna jim — blamaža. Žal nam je le, da jih doleti ko Hrvate in ne ko strankare prava.

Mestna ljudska knjižnica Ljubljana

Ali hrvatska mladež greši tudi proti „hrvatsko-slovenski zajednici“. Da se pa tendenca tega spisa sploh kakor naslednjih vrstic ne razume krivo niti od Slovencev niti od Hrvatov, razglša njih pisalec, da spada k najprepričanjšim zastopnikom te ideje in da se mu zdi potrebno in se ve da tudi mogoče, da se počasi oni proces, kateri je Hrvatom in Srbom dal jeden književni jezik, razširi tudi na Slovence.

Ali ravno s takim ravnanjem podira hrvatska mladež vse mostove, po katerih bi bil prehod mogoč. Jaz moram že pripoznati, da bi mi ravno ona dva Miklošičeva nauka, katerih se hrvatska mladež toliko brani, bila mej glavnimi argumenti za moj ideal.

In kje smo še v tej točki? Naša vzajemnost še niti ni tako daleč prikorakala, da bi ljudje časa ne gubili s prekladanjem hrvatskih spisov in obra-

tno. „Matica Hrvatska“ se res pri vsaki priliki svoji slovenski sestri za uзор postavlja, ali naj pogleda kdo v njen imenik, koliko slovenskih članov bo tam našel!

Koliko hrvatskih knjig, da molčim o srbskih, čitajo sploh po duhu preponemčeni Slovenci? Na Hrvatskem pa ni drugače; o naših razmerah poučujejo se hrvatski listi le preveč iz nemških listov in neki dvakrat izhajajoči hrvatski list, ki tudi spada k sanjarom o slovenskih zemljah, prinesel je letos ta-le imena mestnih odbornikov Ljubljanskih: dr. Dre (Drč), dr. Papec (Papež!), Zuzek (Žužek), Suklje (Šuklje). Določba organizacijskega načrta za avstrijske gimnazije, naj se v višji gimnaziji tudi hrvaščina uči, ki je Miklošičeva zasluga, mislim se nikoli ni prav izvrševala in, kjer se je to godilo, kakor v Mariboru, zabranila je to neka „verodnung“ iz sredine 60 let. Sploh, kamor koli človek pogleda, vidi, da še v tem nismo dalje, nego pri dobri misli. Po tem pa naj se še pomisli, koliko odločnih in močnih nasprotnikov ima še ta misel. Po najnovejših pri kaznih pri Hrvatih pa se še le prav oddaljujemo od tega cilja.

Da pa smo si Slovenci in Hrvati sploh potrebni, tega tudi najhujši slovenski separatist ne bo zanikal, ki o St. Vrazu ne ve več, nego da je bil „uskok“. Saj imajo cislitavski Hrvati jednako osodo s Slovenci in v Zagrebu in še drugod širi se nemčevanje preko naših glav. Za tega delj bi se tudi

ne smela opustiti nobena prilika, ki bi to vez mogla utrditi. In naj se le pomisli, da bo slovenska mladež — in to za bodočnost ni malenkost — Hrvate navadno sodila po tem, kakeršen utis je dobila o njih za časa skupnih študij. Sedaj pa žalibog večina odhaja iz vseučilišča Dunajskega in Graškega z mnenjem, da „s Hrvati ni nič opraviti“.

Ako se akademična mladež že na polji znanosti ne more zjediniti, potem ne vem, kje bi to bilo prej mogoče. Kaj pa nam še ostane skupnega? Naj li ponavljamo zmirom frazo o Ljudevitovih Hrvatih in Slovencih? Ali pa naj sanjarimo, da je „Slovenija veliki dio Hrvatske?“

Ne mamimo samih sebe s takimi domišljijami — posebno pa bi naj to resni ljudje opuščali — ampak potegujmo se rajši za take cilje, katere moremo doseči; saj Hrvati vidijo, kako se jim godi že z Dalmacijo, Reko, Žumberkom, Medjimurjem. Ako bo pa omenjeni cilj kedaj mogoč, takrat bodo Hrvati in Slovenci še tudi o pravem času to zapazili. Sicer pa pri vsem tem, da hrvatska stranka prava toliko o nepravem času politikuje, našel sem navdušene njene pristaše, ki so o naših deželnih zborih imeli toliko pojma, da so jih prav naivno primerjali hrvatskim — municipijem! Položaj svojih rojakov v Dalmaciji in Istri tako slabo poznati, ob jednem pa o Veliki Hrvatski sanjariti, — wie reimt sich das?

In Sotla nas res ne loči, ali velikanski prepad, katerega nareja dosledno mlajša hrvatska ge-

neracija. Kdor se ne ozira dalje okoli, bi moral res postati pesimist. Tukaj nam ostaja jedna tolažba: Železo ne ostane tako žareče kakor se kuje. Navadno še taki mladiči potem žalibog zagazijo v drugo skrajnost in oni, ki so prej prisegali na Bog ve kaj vse, glasujejo potem za vsakega kapetana (stotnika), ki jim ga vlada predloži. To je že davno znana resnica: „les extrêmes se touchent“. Hvala Bogu, to vse le kratko trpi. Saj so tudi Nemci imeli svoj „bardengebrüll“, svojo dobo, ko so hoteli vse pogermaniti in ponemčiti, svoj „junges Deutschland“ itd.

Vender v nekih zadevah mora že tudi sedaj vsaka mladež težiti po tem, da se jej ne bo očitalo „mladost je norost“. Ali hrvatski mladeži ne velja že več nobena avtoriteta, noben svet, naj pride še od tako skušenih mož. Tako je urednik Zadarskega „Narodnega Lista“, od Bleiweisove svečanosti Slovencem dobro znani g. Juraj Biankini, svetoval v listnici 38. št. nekemu rojaku na Dunaji to-le: „Ako i je Miklošič govorec o Hrvatim, gdjegod strašno zabasao, to ipak ne bi opravdalo hrvatsku mladež u Beču, kad ne bi uz svu mladež ostalih slavenskih grana učestvovala slavju njegovoga 40 godišnjeg rada i 70 goda u životu. U ustalom znamo, da je i Miklošič u ovo zadnje doba izpravio mnoge svoje netočne pojmove o Hrvatim. Bilo što bilo, ne ćete li ga svetkovati kao velikog učenjaka i neumornog radnika na polju slavistike,

slavite ga kao brata Slovenca. Krv nije voda!" Ali tudi Dalmatinci neso se mnogo brigali za svet njihovega glavnega glasila.

Ali vendar prosimo zmernejše elemente mej hrvatsko mladežjo za več energije pri takih pitanjih. Naj pomislijo, da se take stvari tičejo časti hrvatskega imena sploh, ker drugi Slovani ne brigamo se toliko za politične stranke, katerih stališča se vedno spreminjajo, ampak le za Hrvate. To naglašamo tudi nasproti stranki prava, katera bi že morala skrbeti, da dobi tudi mej Slovenci in drugimi Slovani prijateljev, česar pa novejša počenjanje njene mladeži nikakor ne pospešuje, ker to je tako, da si naj genij znanosti, genij slovanstva in genij hrvatsko-slovenskega jedinstva pred njim zakrijejo svoje lice.

Upamo le, da razumnih Slovencev to vendar ne bode motilo v simpatijah do Hrvatov, ker „tempora mutantur“.

Mestna ljudska knjižnica
LJUBLJANA

